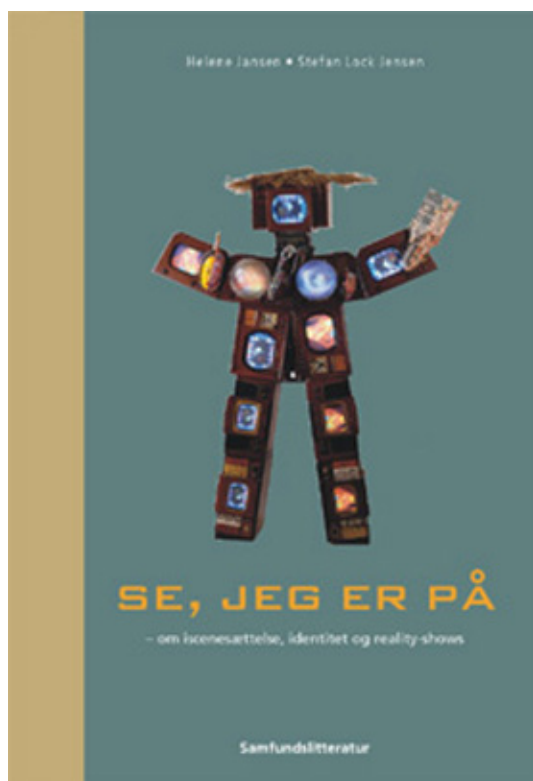

De nye wannabe's

En bog, der gør læseren lidt klogere på deltagerens grund til at melde sig som deltager i reality-shows

Helena Jansen og Stefan Lock Jensen: *Se, jeg er på – om iscenesættelse, identitet og reality-shows*. Samfundslitteratur, Narayana Press, Gylling 2003, 154 s. 170 kr.

Af Jens Nørgaard

I et aktuelt citat af rock-gruppen Johnny Deluxe lyder det:

*Vi vil ha mer' - Vi drømmer om sex med VIP's
Vi vil ha mer' - Vi vil ha' fans i tusindvis
Vi vil ha mer' - Vi er på vej til paradís
Vi er de nye wannabe's¹*

Som det fremgår af citatet er Helena Jansen og Stefan Lock Jensen ikke de eneste, der er optaget af begrebet selviscenesættelse. Begrebet er vel mildt sagt et fremtrædende fænomen ved den tid, vi lever i. I bogen *Se, jeg er på* sætter forfatterne fokus på, hvordan folk bruger deres deltagelse i reality-shows som et middel til at skabe og iscenesætte sig selv.

Stræben efter berømmelse er jo ikke i sig selv noget nyt. Det nye er, at reality-programmerne ikke forudsætter et

specielt talent eller en speciel bedrift fra deltagerens side for at sikre dem berømmelsen. Efter *Big Brother*-bølgen var rullet over landet, syntes reality-showet at have malet sig selv op i et hjørne. Med dyrkelsen af de helt almindelige konflikter, der opstår, når helt almindelige mennesker lader sig påtvinge et månedlangt samvær, syntes kedsomheds- og kvalmegrænsen at være nået.

Men reality-genren viste sig at have godt fat i sit publikum, og der udvikles til stadighed og med tilsyneladende held nye varianter inden for den. Som iagttagelse af fænomenet undrer man sig over producenternes opfindsomhed og ikke mindst over, hvad deltagerne lader sig byde i disse shows. Hvorfor ønsker nogen overhovedet at deltage i reality-shows? Samme undren har grebet forfatterne til *Se, jeg er på*.

Den svære problemformulering

Med udgangspunkt i reality-genrens popularitet, dens position i den samlede mediekultur og som socialt fænomen vil forfatterne: "(...) etablere en teoretisk forståelsesramme om dét at skabe sig selv i en postmoderne tid... (og)... anskueliggøre, hvordan individer refleksivt bruger og skaber identitetshistorier til at iscenesætte sig i den sociale verden". (S. 12.)

Selvom bogen er blevet til på baggrund af forfatternes psykologispeciale, er ovenstående citat nok det nærmeste, man kommer en egentlig og klar problemformulering. Så vidt så godt. Men forfatterne lader det (desværre) ikke blive ved det. Prøv blot at følge med i det følgende:

Ofte ligger der i den brede psykologiske debat af identitetsmæssige og personlige fænomener en individorienteret forståelse bag, der overser de diskursive og socialt konstruerede processer, som er udgangspunkt for disse fænomener. Vi vil derfor med denne bog søge at bidrage med de sidstnævnte perspektiver til det psykologiske vidensfelt på dette område (s.12)

Her kunne der med fordel strammes op. Det citerede skaber klart mere forvirring end afklaring.

Heldigvis er bogen så stringent bygget op, at sproglige skønhedspletter som den ovenstående ikke forstyrrer det overordnede gode indtryk af et ellers velskrevet speciale. Sproget er dog til tider lidt tungt, passivt og upersonligt akademisk (for meget 'man' og for lidt 'vi'). Selve etableringen af den teoretiske forståelsesramme fylder godt de første to tredjedele af bogen, mens den sidste tredjedel er helliget fremstilling og analyse af fire

¹ "Vi vil ha' mer' " tekst og musik: Halby/Glæsner fra albummet *Johnny Deluxe*.

interview med deltagere i reality-shows. Der er en søber vægtning mellem teori og empiri, hvor sidstnævnte skal gøre det ud for "et bidrag der kan gøre teorien endnu mere levende og bringe den i spil med den levende verden". (S. 12.)

Teorien

I teoridelen af bogen gøres der kort rede for, hvordan en psykologisk individforståelse er opstået og har udviklet sig i takt med udviklingen i det øvrige samfund. Det at være individ er blevet en moderne opgave - et personligt projekt - hvor det tidligere var et spørgsmål om at udfylde sin rolle i samfundet på bedste beskub. Og som andre projekter må den individuelle livsbane konstant evalueres og tilpasses de ydre vilkår og rammer.

Hvilke vilkår er det så, der er tale om? Forfatterne lægger ud med at skitsere en 'klassisk' version af det postmoderne og dets paradigmatisk træk (opgøret med tanken om at videnskab er progressiv akkumulering af viden, med de 'universelle' sandheder osv. samt de store fortællingers død). Hør blot:

Postmodernismen (stiller) sig kritisk over for det 'taget-for-givne'. I stedet fokuserer man på, hvad der opretholder bestemte praksisser, hvad der undertrykker samme, hvad praksisser bruges til etc. Der er tale om et opgør med oplysningstidens tro på frigørelse gennem viden. (S.27.)

Det postmoderne er altså et opgør med modernitetens tro på, at en objektiv beskrivelse af verden er mulig. For at komme videre fra denne blindgyde vælger forfatterne det synspunkt, at det postmoderne bedst kan beskrives som en radikalisering af moderniteten - en radikalisering, der indebærer skabelsen af en ny modernitet. Her ser forfatterne deres snit til at inddrage Ulrich Beck, Anthony Giddens og Scott Laschs betegnelse 'den reflektive modernitet'. Dermed er fokus igen rettet mod den senmoderne betingelse, at individet befinder sig i en evig skaben af selvidentitet, retning og mening i livet.

Vægtningen mellem det sociologiske aspekt og det videnskabsteoretiske/filosofiske er lige ved at tippe over til fordel for sidstnævnte. Forfatterne vælger heldigvis at male med den brede pensel frem for at rode sig for langt ud i en diskussion af de forskellige postmoderniteter. Det gør, at dette teoriafsnit bliver lidt rigeligt refererende. Det ville have klædt bogen, hvis forfatterne fra starten havde lagt sig fast på én forklaringsmodel. Diskussionen af de forskellige postmoderniteter er for lang og stritter i en forkert retning og virker som en lidt unødvendig, men pligtskyldig overgang til det efterfølgende kapitel om identitet og selvfortælling.

Selvet, identiteten og selviscenesættelsen

Problemformuleringen folder sig i dette kapitel ud og får kød på. Det er nu, det for alvor bliver interessant for læseren, som har købt bogen efter (under-) titlen - om iscenesættelse, identitet og reality-shows. Nu handler det

nemlig om selvet, om selviscenesættelse og om identitets- og selvfortællingens konstruktion. Dette kapitel er i mine øjne bogens stærkeste og mest velskrevne. Selvom man må gå ud fra, at forfatterne er en del af den ungdomskultur, de beskriver, formår de at styre uden om selvoptagethed.

Fremstillingen af 'selvets' udviklingshistorie fra Descartes *cogito* argument og frem til vor tid er et godt udgangspunkt for at diskutere nutidige og i mere end én forstand postmoderne opfattelser af selv samme 'selv'. F.eks. selvet som billede/simulakrum underlagt hyperrealitetens vilkår, hvor billedet af selvet er lig med selvet. Eller selvet som diskursiv konstruktion. Undervejs i fremstillingen rejses der en del spørgsmål. F.eks.: Hvorfor er selvfortællingen vigtig for især unge mennesker, hvordan iscenesætter man sin selvfortælling og får skabt sig en diskursiv position som rorsmand i sit eget liv? Disse spørgsmål giver anledning til et par fine pointer omkring diskursiv praksis og det begrænsede udbud af mulige eller tilgængelige narrativer, individet har til sin rådighed.

Derimod kan fremstillingen af selviscenesættelsen i kapitlet "Selviscenesættelsens emotionelle, kropslige og æstetiske aspekter" desværre ikke helt matche disse gode takter. Det starter ellers godt med en beskrivelse af det emotionelle arbejde, som identitetsdannelsen er afhængig af. Men fremstillingen af de kropslige og æstetiske aspekter bliver lidt for 'livsstilmagasinsagtigt', som det vil fremgå nedenfor.

I kapitlet om selvfortællingen var der, afhængigt af konteksten, en vis begrænsning i udbuddet af narrative muligheder. Men når det gælder fysiske signaler og valg af gruppering ('neotribe'), er der tilsyneladende frit valg på alle hylder. Der tales om 'præsentationens materielle genstande'. Man kan shoppe efter livsstil og identitet på samme måde, som man shopper efter møbler. Med andre ord: Det kommer let til at virke, som om alle livsstilsvalg er positive tilvalg, der er begrundet i en eller anden form for 'autentisk' selvfølelse. Her kunne forfatterne med fordel have gjort lidt mere ud af at forklare, hvordan de uendelige valgmuligheder jo også har en bagside, der f.eks. gør, at nogle så at sige i afmagt vælger valget fra.

Det offentlige og det private

I reality-shows udviskes grænsen mellem det private og det offentlige. Samtidig sker der en høj grad af identifikation mellem beskueren og de deltagende. I direkte henvendelse til seeren kan de medvirkende stykke deres historie sammen, mens mediet/redigerings teknikkerne sørger for, at historierne får et narrativt forløb og/eller viser et identitetsmæssigt hele.

Udvisningen af skellet mellem det offentlige og det private er inden for de sidste 10-15 år blevet problematiseret både i videnskaben og i kunsten. Derfor virker det lidt letkøbt, at forfatterne ikke gør mere ud af at konkretisere betydningen af, at grænsen mellem den

offentlige og den private sfære er blevet udvisket. For der findes masser af andre eksempler både fra kunsten og videnskaben, som kunne føje yderligere facetter til dette sammenbrud. Selv underholdningsindustrien i Hollywood har behandlet fænomenet i film som *The Truman Show* og *Ed-TV*.

Derfor er det måske heller ikke så overraskende, at de fire informanter i bogens empiriske og sidste del formår at holde en reflekterende distance til deres 'reality-fortællinger'. Diskursen er så at sige allerede om ikke givet så næret gennem mange kanaler. For det meste forholder informanterne sig kvalificeret analyserende til og velformulerede omkring deres egen reality-fremtræden. Deres fortællinger er - i forfatterens fremstilling - ikke så forskellige, som man måske kunne forvente.

Analysen af interviewene ville i mine øjne have virket mere troværdig, hvis forfatterne havde ladet større forskelle mellem informanternes 'reality-fortællinger' og bevæggrunde for at deltage i reality-shows komme til udtryk. Som interviewene fremstilles i bogen er de næsten lidt for taknemlige at konkludere ud fra.

På den anden side gør lighederne det muligt for forfatterne at udlede en række sammenfaldende temaer eller 'forklaringsrationaler'. Disse rationaler indgår i de diskurser, hvormed informanterne beskriver de identitetsmæssige udfordringer, de hver især har stået overfor i deres egenskab af deltagere i reality-shows. Dernæst uddrager forfatterne af sidstnævnte diskurser en række identitetsrationaler, nemlig 'at være sig selv'-rationalet, 'identitet er noget, man har i sig'-rationalet og 'at eksponere sig selv'-rationalet (kunne man dog ikke nøjes med at kalde de to første rationaler for et 'autenticitets'-rationale?). Disse rationaler fungerer som argument for, at reality-shows giver de medvirkende mulighed for at opnå en særlig eksponeringskompetence. Denne kompetence kendetegner evnen til at udføre sin identitet for et relevant publikum - både inden for og uden for den medieskabte virkelighed

Den medieskabte virkelighed

Efter at have læst bogens sidste kapitel sidder man tilbage med en fornemmelse af, at man faktisk er blevet lidt klogere på folks bevæggrunde for at melde sig til et reality-show. Alligevel har jeg efter læsningen en fornemmelse af, at emnet reality-shows, iscenesættelse og identitet rummer et større betydningspotentiale end den anmeldte bog lader komme til udtryk.

Personligt savner jeg, at man kommer mere ind på den rolle, den medieskabte virkelighed og populærkulturen spiller for dannelsen af individets diskursive muligheder for selvscenesættelse. I forlængelse heraf mener jeg heller ikke, at bogen er specialiseret nok omkring sit emne. Der er lidt for mange afstikkere, f.eks. omkring det postmoderne og omkring identitetsshopping og neotribes.

Bogen vil tiltale den medievidenskabsstuderende, der i forbindelse med en opgave savner en sociologisk/psykologisk diskurs omkring reality-shows. Her giver bogen med sin bredde mulighed for at levere lige netop dén øjeåbner, der kan hjælpe en fastlåst skribent videre i teksten.

Jens Nørgaard er cand. mag. i Æstetik og Kultur.